

[Με την αφορμή της συμπλήρωσης 60 χρόνων από την μεγάλη απεργία - ορόσημο που πραγματοποίησαν οι οικοδόμοι την 1η Δεκέμβρη του 1960, επαναφέρουμε παλαιότερη ανάρτησή.]

Σαν σήμερα, 1 Δεκέμβρη 1960, ένας εργατικός σεισμός συντάραξε το κέντρο της Αθήνας. Η συγκλονιστική απεργία των οικοδόμων και η μαχητική πορεία προς το Υπουργείο Εργασίας, που επιχείρησαν να ανακόψουν ακόμα και με σφαίρες οι δυνάμεις καταστολής.

Τίποτα δεν είναι ίδιο μετά την απεργία της 1ης Δεκέμβρη του 1960, που αποτέλεσε ορόσημο, κόβοντας στα δύο την ιστορία του εργατικού κινήματος της εποχής.

Σειρά ολόκληρη κοινωνικών και πολιτικών παραμέτρων, ερμηνεύει την ανάδυση του κινήματος των οικοδόμων στις δεκαετίες του '50 και του '60, την ιδιαίτερη δυναμική που ανέπτυξε στα πρώτα μετεμφυλιακά χρόνια καθώς και το αυξημένο κοινωνικό και πολιτικό βάρος που απέκτησε στη συνέχεια.

Οι πολιτικοί και κοινωνικοί όροι που επέτρεψαν να γίνει η οικοδομή το αποκούμπι των κατατρεγμένων αριστερών εργατών και οι οικοδόμοι να αποτελέσουν τη ραχοκοκαλιά του εργατικού κινήματος αλλά και ταυτόχρονα την 'εμπροσθοφυλακή' της αριστεράς, αναλύονται στο βιβλίο της **Δήμητρας Λαμπροπούλου "ΟΙΚΟΔΟΜΟΙ -Οι άνθρωποι που έχτισαν την Αθήνα, 1950-1967"**.

Η έντονη ανοικοδόμηση, οι διώξεις της αριστεράς, η εσωτερική μετανάστευση, τα πιστοποιητικά 'κοινωνικών φρονημάτων' που, αντίθετα με τους άλλους εργασιακούς χώρους, δεν ήταν απαραίτητα στο χώρο της οικοδομής, η ιδιομορφία του επαγγέλματος του οικοδόμου που έβρισκε δουλειά σε διάσπαρτους εργοδότες, η μαζική παρουσία στο χώρο των οικοδόμων νεολαίας αγροτικής προέλευσης που έφερε μαζί της τα βιώματα από τις διώξεις της υπαίθρου αλλά και τις ιδεολογικές της αποσκευές, δημιούργησαν το έδαφος μιας ευρείας αποδοχής των ιδεών της αριστεράς στο χώρο των οικοδόμων. Η εμβέλειά τους ξεπερνούσε κατά πολύ τις οργανωμένες δυνάμεις που δρούσαν στο χώρο, γεγονός που ερμηνεύει το αυθόρμητο ξέσπασμα στη σύγκρουση της Πέμπτης 1 Δεκέμβρη 1960.

Ένας στους χίλιους οικοδόμους έπαιρνε τότε σύνταξη. Ο ασφαλιστικός νόμος **4104/60** ερχόταν να ανεβάσει τα απαιτούμενα έτη για την κατώτερη σύνταξη από **2.050** σε **4.050**. Αυτό πρακτικά σήμαινε ακόμα μεγαλύτερο περιορισμό των οικοδόμων που θα έπαιρναν σύνταξη και ταυτόχρονα αύξηση του ορίου ηλικίας στα **65** χρόνια αντί για **60**. Εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς ότι η σποραδικότητα της απασχόλησης σε διαφορετικούς κάθε φορά περιστασιακούς εργοδότες, περιόριζε τον αριθμό των ενσήμων

που συνολικά μπορούσε να εξασφαλίσει ένας οικοδόμος.

Η μεγαλειώδης πανελλαδική πανοικοδομική απεργία και η μαχητική πορεία της 1ης Δεκέμβρη 1960 δεν έπεσε φυσικά από τον ουρανό.

Τα αιτήματα της απεργίας ήταν:

- Όριο συνταξιοδότησης τα 60 αντί τα 65 χρόνια.
- 2500 ημερομίσθια για να θεμελιωθεί συνταξιοδοτικό δικαίωμα αντί για 4050 που απαιτούσε το νομοσχέδιο.
- Διανομή των “υπέρ αγνώστων” ενσήμων στους υπερήλικες οικοδόμους.
- Δώρο Χριστουγέννων και άδεια από το ΙΚΑ.

Η σημασία της απεργίας και της μαχητικής αντίστασης των οικοδόμων

-Πρώτα από όλα, η απεργία έδωσε **περηφάνεια** στους ίδιους τους οικοδόμους. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα της ομιλίας που είχε κάνει ο αγωνιστής της αριστεράς και συνδικαλιστής οικοδόμος **Δημήτρης Κουτσούνης** με αφορμή τα 43 χρόνια από την απεργία της 1ης Δεκέμβρη 1960 (28/1/2004):

«Η μεγαλύτερη κατάκτηση όμως των οικοδόμων ήταν, κατά τη γνώμη μου, ότι **τόλμησαν να πουν το επάγγελμά τους**, το οποίο απέφευγαν να λένε πριν από τους αγώνες και τις κατακτήσεις. Έγιναν άνθρωποι με αξία κι όχι παρακατιανοί, όπως τους θεωρούσαν μέχρι τις μεγάλες απεργίες.

Τελειώνοντας θέλω να πω δυο λόγια για τους πρωταγωνιστές εκείνης της εποχής. Δεν ήταν εγγράμματοι, δεν ήταν πλούσιοι, δεν ήταν κακομαθημένοι. Ήταν εργάτες, ήταν ανήσυχοι, έγιναν μαστόροι. Έγιναν άρχοντες μέσα στη φτώχεια. Μαρτύρησαν, έδωσαν το αίμα τους. Δεν κέρδισαν τίποτα πέρα από το σεβασμό και την αγάπη μας. Όμως ήταν και είναι όλοι τους **ΩΡΑΙΟΙ**»

-Όμως, το αυθόρμητο ξέσπασμα του πιο πρωτοπόρου κομματιού της εργατικής τάξης που ήταν τότε οι οικοδόμοι, έδωσε πνοή σε όλο το εργατικό κίνημα της εποχής που αναγεννήθηκε.

-Ηττήθηκαν για πρώτη φορά οι δυνάμεις καταστολής μπροστά στην αυθόρμητη αντίσταση του εργατικού κινήματος. Έσπασε ο φόβος απέναντι στην αστυνομική βαρβαρότητα. **Ακριβέστερα:** Ο φόβος άλλαξε στρατόπεδο. Οι εικόνες με τα εγκαταλειμμένα καπέλα των αστυνομικών που, παρά τις σφαίρες, τις πυροσβεστικές αντλίες και τα δακρυγόνα, αναγκάστηκαν σε υποχώρηση μπροστά στη μαχητικότητα των οικοδόμων, ήταν μια συμβολική πρώτη νίκη στο δρόμο, της ηττημένης στο δεύτερο αντάρτικο αριστεράς.

-Κατέρρευσε ο μύθος της “υποκίνησης” των εργατικών κινητοποιήσεων. Στο ηχητικό απόσπασμα που παρατίθεται στη συνέχεια, ο αγωνιστής οικοδόμος Μπάμπης Δρακόπουλος καταθέτει κατηγορηματικά, ότι η αγωνιστική εξέλιξη που είχε η απεργία μετά το χτύπημα της αστυνομίας ήταν αυθόρμητη, “**κανείς δεν την καθοδήγησε**”.

-Υπερκεράστηκε ο εργατοπατερισμός των εγκάθετων της Ομοσπονδίας Οικοδόμων του **Λυκιαρδόπουλου**.

-Αναδείχθηκε ο **πολιτικός ρόλος του εργατικού κινήματος**. Αμφισβητήθηκαν τα όρια που έθετε η πολιτική κουλτούρα της εποχής μεταξύ της πολιτικής και της κοινωνικής δράσης. Φάνηκε ότι το όριο

ανάμεσα στο 'νόμιμο' και το 'παράνομο' υπόκειται στην ταξική πάλη. Παράγοντας ένα πρώτου μεγέθους πολιτικό γεγονός, το κίνημα των οικοδόμων κατέκτησε ιδιαίτερο βάρος στις πολιτικές κινητοποιήσεις της επόμενης περιόδου.

Ο πολιτικός ριζοσπαστισμός, η αγωνιστική αποφασιστικότητα και η **'απειθαρχία'** του κινήματος των οικοδόμων, αποτελούν παράδειγμα πολλές δεκαετίες μετά. Η εργατική – ταξική αλληλεγγύη επίσης: Παρά την βάρβαρη αστυνομική καταστολή (εκατοντάδες συλλήψεις, δεκάδες τραυματίες -οι 3 από σφαίρες-, δεκάδες δίκες), την επομένη, **Παρασκευή 2 Δεκέμβρη**, έγινε μεγάλη διαδήλωση δεκάδων χιλιάδων οικοδόμων, πλαισιωμένων και από εργαζόμενους άλλων κλάδων, πολλοί από τους οποίους είχαν κηρύξει **απεργία αλληλεγγύης**.

Η δυναμική εισβολή του εργατικού κινήματος στο πολιτικό προσκήνιο, αποτέλεσε προανάκρουσμα των **Ιουλιανών**. (Στις μάχες της 1ης Δεκέμβρη του 60 οι οικοδόμοι ξήλωσαν για πρώτη φορά τις πλάκες των πεζοδρομίων για να βρουν 'πολεμοφόδια', κάτι που συνεχίστηκε τα επόμενα χρόνια.) Ταυτόχρονα, αποτέλεσε και ιδρυτική πράξη της πολιτικής υπόστασης του εργατικού κινήματος που τολμά όχι μόνο να διεκδικεί τα αιτήματά του αλλά και **να συγκρούεται με την πολιτική εξουσία**.

«Έρχονται οι οικοδόμοι!»

Ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από το βιβλίο του Στέργιου Κατσαρού **«Εγώ ο προβοκάτορας, ο τρομοκράτης»** (Εκδόσεις Μαύρη Λίστα, σελ. 20-22), σχετικό με την απεργία αυτή:

“Μέχρι το 1960 οι συνθήκες ήταν φοβερά δύσκολες. Οι ελάχιστες και περιορισμένες κινητοποιήσεις είχαν σαν στόχο την αμνηστία. Αργότερα, με αφορμή το Κυπριακό, άρχισαν να κινητοποιούνται μεγαλύτερες μάζες, κυρίως από φοιτητές και μαθητές. Στις κινητοποιήσεις αυτές ο βασικός πυρήνας αποτελούνταν από μέλη της νεολαίας της ΕΔΑ, ενώ η πρωτοβουλία δινόταν σε προσωπικότητες του κεντρώου χώρου. Η αστυνομία δεν αντιμετώπιζε και πολλές δυσκολίες για να τις διαλύσει. Η μοναδική αντίδραση από τη μεριά των διαδηλωτών ήταν να κάθονται κάτω στο δρόμο και να ψάλλουν τον εθνικό ύμνο. Βέβαια υπήρχαν και οι πιο ζωηροί, που πετούσαν στους αστυνομικούς νεράντζια και πέτρες, αυτοί όμως ήταν λίγοι και αντιμετωπίζονταν από την αστυνομία.

Το εργατικό κίνημα βρισκόταν σε αδράνεια. Η φυσική του ηγεσία είχε κλειστεί στις φυλακές, είχε εξοριστεί ή είχε εκτελεστεί. Η ΓΣΕΕ, που κυριολεκτικά είχε καταληφθεί με τα όπλα από την αντίδραση, δεν ήταν απλά και μόνο όργανο της κυβερνητικής συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας αλλά κυριολεκτικά όργανο της «εθνικής» Ασφάλειας.

Ο εργάτης βρισκόταν ανυπεράσπιστος στα χέρια της εργοδοσίας και της Ασφάλειας. Φτωχός, αμόρφωτος, κακομοίρης, τη μόνη διέξοδο που διέβλεπε ήταν τα κάτεργα της Γερμανίας ή του Καναδά. Είναι ο εργάτης μετανάστης του Καζαντζίδη που μόνο οίκτο προκαλούσε. Παρ' όλα όμως τα μέτρα που πήρε η αντίδραση, δεν μπόρεσε να κρατήσει το εργατικό κίνημα σε πλήρη αδράνεια. Το παράδοξο είναι ότι το έναυσμα το έδωσε ο ίδιος ο Μακρής που κυριολεκτικά ήταν πράκτορας της Ασφάλειας. Αφορμή υπήρξε η απόφαση που πήρε ο υπουργός Εργασίας, ο Μάρτης, να καταργήσει ή να περικόψει τους πόρους της Εργατικής Εστίας με τους οποίους τρέφονταν όλα αυτά τα παράσιτα του κυβερνητικού «συνδικαλισμού».

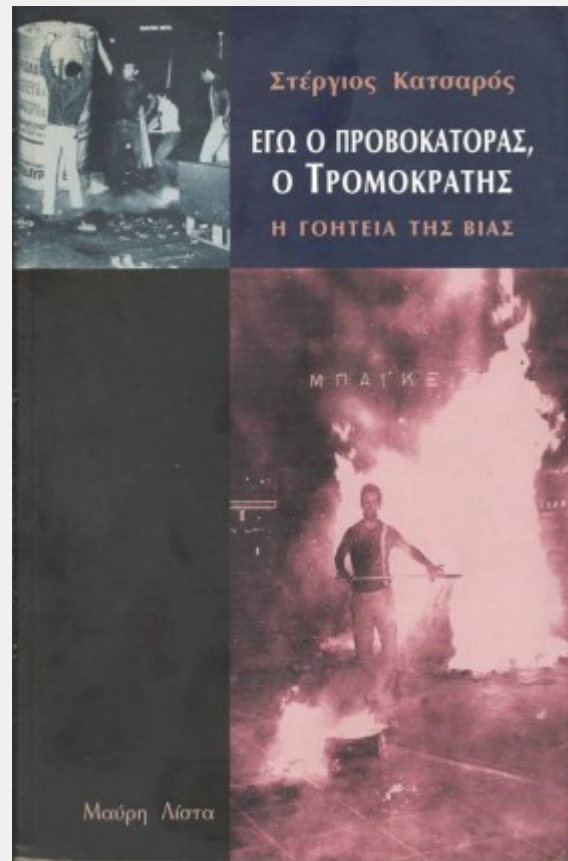
Οι απεργιακοί αυτοί αγώνες ελέγχονταν βέβαια από τον Μακρή, που προσπάθησε να τους ντύσει και με τα πέπλα της εθνικοφροσύνης και του αντικομμουνισμού. Το βασικό όμως ήταν ότι η εργατική τάξη είχε μπει ήδη σε κίνηση. Στην πορεία της αυτή, όχι μόνο έκανε κουρέλια τα πέπλα του αντικομμουνισμού και της εθνικοφροσύνης, αλλά έσπασε και τις αλυσίδες που έβαλαν στο δρόμο της οι ηττοπαθείς σταλινικοί ρεφορμιστές και έδωσε μια γερή γροθιά στη μύτη του χωροφύλακα.

Το Δεκέμβρη του '60 και το Γενάρη του '61, όταν μεσουρανούσε η καραμανλική τρομοκρατία, ξέσπασαν οι απεργίες των οικοδόμων. Τα οικοδομικά σωματεία είχαν διαγραφεί από τη ΓΣΕΕ γιατί δεν έδωσαν τους αντικομμουνιστικούς όρκους πίστης που ζητούσε ο Μακρής και βρισκόνταν κάτω από τον έλεγχο της ΕΔΑ.

Υπήρχαν πράγματι καυτά αιτήματα, καθώς οι συνθήκες εργασίας στην οικοδομή ήταν από απάνθρωπες μέχρι βάρβαρες. Όλες σχεδόν οι κινητοποιήσεις των οικοδόμων, ακόμη και η πιο μικρή, έπαιρναν (και εξακολουθούν να παίρνουν) λίγο-πολύ και πολιτικό χαρακτήρα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι διεκδικήσεις των οικοδόμων δεν απευθύνονταν τόσο προς τους πολυάριθμους συγκυριακούς και σκόρπιους εργοδότες όσο προς το κράτος και αφορούσαν θέματα κοινωνικής ασφάλειας, συνθήκες εργασίας και ωράρια.

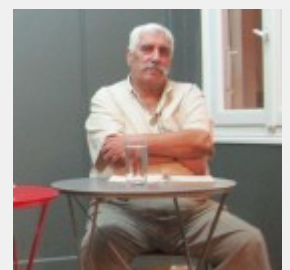
Αυτός ο χαρακτήρας του οικοδομικού κινήματος ενισχυόταν από το γεγονός ότι η οικοδομή ήταν ένα άσυλο για τον κάθε κατατρεγμένο. Αυτή την ιδιομορφία του οικοδομικού κινήματος θέλησε να εκμεταλλευτεί η ΕΔΑ και να δώσει στο ανερχόμενο εργατικό κίνημα κάποιο πολιτικό χαρακτήρα. Τα πολιτικά αιτήματα που προωθούσε η ΕΔΑ ήταν ο εκδημοκρατισμός των συνδικάτων, η κατάργηση του παρακράτους της δεξιάς και ο «εκδημοκρατισμός του κράτους». Η πρόθεσή τους ήταν να κρατηθούν οι κινητοποιήσεις στο πλαίσιο «του νόμου και της τάξης». Ωστόσο η αγριότητα της αστυνομίας και η αγανάκτηση των οικοδόμων ήταν τέτοιες που μετέτρεψαν τις διαδηλώσεις σε άγριες συγκρούσεις.

Ήταν η πρώτη φορά μετά το 1949 που οι καταπιεσμένες και εκμεταλλευόμενες μάζες αντιμετώπιζαν με βία τη βία των οργάνων κρατικής καταστολής. Δεν ήταν μόνο οι εβδομήντα χωροφύλακες που τραυματίστηκαν σοβαρά στα επεισόδια αυτά, αλλά και πολλοί άλλοι, που μετά τα γεγονότα υπέβαλαν τις παραιτήσεις τους. Η ταπείνωση του χωροφύλακα, που για χρόνια ήταν απόλυτος κύριος της ζωής και της αξιοπρέπειας εκατομμυρίων ανθρώπων, είχε ένα απελευθερωτικό αποτέλεσμα για το σύνολο των καταπιεσμένων μαζών. Τώρα ο εργάτης δεν ήταν ο κακομοίρης που ζητούσε λύτρωση στα δεσμά της μετανάστευσης. Ήταν ο γίγαντας που «πρωί με τη δροσιά και μέσα στο λιοπύρι έχτιζε για να φτάσει τον ήλιο». Ο ανατολίτικος θρήνος του Καζαντζίδη έδωσε τη θέση του στο αισιόδοξο μαρς του Θεοδωράκη. Όσο για τον οικοδόμο, ξέφυγε από τα τάρταρα της κοινωνικής περιφρόνησης και έγινε ο πρωταγωνιστής της πολιτικής σκηνής, όπου κυριάρχησε για επτά ολόκληρα χρόνια. Από τότε οι φοιτητές και άλλοι εργαζόμενοι, όταν στις συγκρούσεις τους με την αστυνομία βρίσκονταν σε δυσκολίες, φώναζαν το σύνθημα «έρχονται οι οικοδόμοι».

Σ' αυτή την ξέφρενη πορεία το εργατικό κίνημα παρέσυρε και άλλα πληθειακά στρώματα και κορυφώθηκε το Μάη του '63 στην κηδεία του Γρηγόρη Λαμπράκη. Το αποτέλεσμα ήταν να σαρωθεί η κυβέρνηση Καραμανλή και να κερδίσει τις εκλογές ο Γεώργιος Παπανδρέου με την Ένωση Κέντρου (ΕΚ)."

Ο **Μπάμπης Δρακόπουλος**, αγωνιστής του μεταπολεμικού κινήματος των οικοδόμων, περιγράφει με λίγα λόγια πώς έζησε τη μεγαλειώδη απεργία των οικοδόμων της 1ης Δεκέμβρη του 1960. Το ηχητικό απόσπασμα που ακούγεται, είναι από την ομιλία που έκανε ο ίδιος το Σάββατο 13/10/2012 στην Εργατική Λέσχη Νέας Σμύρνης σε εκδήλωση με τίτλο:
«Κοινωνικοί αγώνες και πολιτική σύγκρουση την πρώτη μεταπολεμική περίοδο: το

παράδειγμα του κινήματος των οικοδόμων». Στην ίδια εκδήλωση είχε μιλήσει και η **Δήμητρα Λαμπροπούλου**, συγγραφέας του βιβλίου: **“ΟΙΚΟΔΟΜΟΙ -Οι άνθρωποι που έχτισαν την Αθήνα”**.

Ακούστε επίσης ένα χαρακτηριστικό τραγούδι με τη φωνή του **Στέλιου Καζαντζίδη**: **«Οικοδόμοι Παλικάρια, με περήφανη ψυχή...»**. Γράφτηκε από τον Στέφανο Βαρτάνη και τον Βάσο Χαλκίδη λίγα χρόνια μετά την μεγάλη απεργία – ορόσημο του 1960 και είναι χαρακτηριστικό της ‘αίγλης’ που έχαιραν οι «ηρωικοί οικοδόμοι», όπως αναφέρονταν μετά την απεργία της 1ης του Δεκέμβρη του 1960.

Αξίζει τέλος να διαβάσετε αναλυτικό σχετικό αφιέρωμα που έχει κάνει το 2011 ο [Οικοδόμος](#).